

Kansallinen kalatiestrategia

Strategian päivityksen työpaja

Kooste 12.2.2026 Tampereen pajan tuloksista

Taustaa

- » Kansallisen kalatiestrategian päivitystyön ensimmäinen sidosryhmätyöpaja järjestettiin 12.2 Tampereella. Työpajat pohjautuvat strategian laadinnan tueksi laadittuun viestintä- ja vuorovaikutussuunnitelmaan. Työpajojen tarkoitus on toimia kohtaamispaikkana tärkeiksi katsottujen teemojen käsittelemiseksi.
- » Päivitysprosessi tehdään laajalla sidosryhmäyhteistyöllä. Päivitysprosessia tukevien osallistavien sidosryhmätyöpajojen (3 kpl) tavoitteena on kerätä sidosryhmien näkemyksiä ja kehittää strategian sisältöä.
- » Työpajassa oli paikalla 53 henkilöä (sis. fasilitoijat ja tilaisuuden järjestäjät).
- » Kansallisen kalatiestrategian päivitysprosessi on käynnistetty osana hallitusohjelman toimeenpanoa. Edellinen strategia hyväksyttiin vuonna 2012. Uusi strategia yhteensovittaa kalatalous-, ympäristö- ja energiapolitiikkaa. Tavoitteena on määrittää tulevaisuuden keinot uhanalaisten vaelluskalakantojen elvyttämiseksi niiden luontaisen lisääntymisen palauttamisella. Uudessa strategiassa pyritään linjaamaan tehokkaimpia keinoja ja toimintatapoja vaelluskalakantojen elvyttämistyön edistämiseksi.

Tilaisuuden ohjelma

- 10.00 Tilaisuuden avaus: Työpajan ohjelma ja ohjeistus (**Maria McPartlin**, MDI)
- 10.10 Alustus: Kalatiestrategian päivityksen tilanne ja päivän tavoite (**Perttu Tamminen**, maa- ja metsätalousministeriö)
Alustus: Miksi priorisointia tarvitaan ja mitä käytännön kokemuksia siitä on? (**Mikko Koivurinta**, Lounais-Suomen elinvoimakeskus)
- 10.55 Ryhmätyöskentely 1
- 11.45 Lounas
- 12.35 Aamun ryhmätöiden purku, yhteistä keskustelua
- 13.30 Alustus: Erilaiset vesistöt, erilaiset ratkaisut – mitä tämä tarkoittaa vaelluskalojen palauttamisessa? (**Pauliina Louhi**, LUKE)
- 13.50 Kahvitauko
- 14.10 Ohjeistus iltapäivän työpajaan, siirtyminen ryhmiin
- 14.20 Ryhmätyöskentely 2
- 15.10 Ryhmätöiden purku, yhteistä keskustelua
- 15.50 Päivän pajojen yhteenveto, päätössanat (MDI)
- 15.55 Päätössanat (**Perttu Tamminen**, maa- ja metsätalousministeriö)
- 16.00 Lopetus

Päivän tavoitteena oli

- » Luoda rakentavaa keskustelua
 - Priorisoinnin tueksi käytettävistä kriteereistä sekä priorisoinnin tavoista
 - Vesistökohtaisten erojen huomioimisesta toimenpiteiden valinnassa
- » Kerätä tietoa kansallisen kalatiestrategian päivitysprosessiin
- » Toimia kohtaamispaikkana sidosryhmille tärkeäksi katsottujen teemojen osalta

Aamupäivä: Priorisoinnin tavat uudessa strategiassa

Ryhmäkeskustelut

Alustusten kuulemisen jälkeen osallistujat jaettiin kuuteen pienryhmään. Osallistujat käsittelivät ennalta annettuja kysymyksiä, ja kullekin ryhmälle osoitettu kirjuri kirjasi keskustelun screen.io-alustalle. Keskustelun jälkeen kunkin ryhmän kirjuri esitteli ryhmässä käydyn keskustelun keskeiset nostot.

Ryhmissä käsiteltiin seuraavia kysymyksiä:

1. Millaisia kriteerejä tulisi olla uudessa strategiassa?
2. Tulisiko strategian sisältää kärkikohdelistus priorisointikriteeristön lisäksi?
3. Mitä etuja ja haasteita on strategiassa valmiiksi priorisoidulla kohdelistalla?

Seuraavilla sivuilla on esitetty koosteet pienryhmien keskusteluista.

Millaisia kriteerejä tulisi olla uudessa strategiassa?

- » Nykyisessä kalatiestrategiassa tunnistetuista kolmesta pääkriteeristä **etenkin kaksi ensimmäistä (kalakantojen uhanalaisuus & poikastuotantopotentiaali)** tunnistetaan edelleen relevanteiksi, mutta niitä halutaan tarkentaa ja laajentaa.
- » **Poikastuotantopotentiaali** keskiöön: mm. koskipinta-ala, lisääntymis- ja poikasalueiden riittävyys ja kunnostettavuus, vedenlaatu. Etukäteismallinnus ja seuranta (myös kustannusseuranta) osaksi toimeenpanoa.
- » **Vedenlaatu ja kuormitus (valuma-alue mukaan) kriteeriksi.** Toistaalta myös veden laatuun kiinnitettävä huomiota lisääntymisedellytysten parantamiseksi.
- » **Monimuotoisuus ja koko eliöstö mukaan:** luontotyytit (myös “suuret joet” luontotyyppinä), kytkentä mm. ennallistamiseen
- » **Vesiluvat ja velvoitteet:** velvoitteiden ajanmukaistaminen, priorisointi ja toimeenpano tärkeää, aiheuttaja maksaa -periaatetta toteuttaen. Samalla kuitenkin huoli, ettei velvoitteet johda heikkolaatuisiin ratkaisuihin.
- » **Vaikuttavuusnäyttö ja oppiminen:** “mikä toimii/mikä ei” kriteeristöön.
- » **Kustannus-hyöty / tuotto-panossuhde** Kustannus-hyötytarkastelu on tärkeä, mutta sen osalta voi olla vaikea huomioida kaikki tekijät, ja tarkastelun tulisi tarpeen mukaan olla päivitettävissä tiedon kertyessä.
- » **“Matalalla roikkuvat hedelmät”** ja käyttötarkoituksensa menettäneet kohteet: paikat joissa yksinkertaisilla toimenpiteillä iso hyöty (ml. paikallinen aktiivisuus).
- » Mahdollisesti **eri kriteerit eri kokoisille kohteille/toimenpiteille sekä selkeämpi vastuunjako.** Tunnistetaan ne hankkeet, joissa maksajana on joku muu kuin valtio.
- » **Laji-/kantatarkastelun tarkentaminen:** uhanalaisuus, alkuperäisyys ja perimäerot, sekä muiden lajien (raakku/ankerias ym.) huomiointi.

Tärkeimmät kriteerit?

- » Työpajan osallistujia pyydettiin valitsemaan pienryhmien esiin nostamien kriteerien joukosta omasta mielestään tärkeimmät, sekä perustelemaan lyhyesti valintaansa.
- » Kärkeen nousivat **ekologinen potentiaali/vaikuttavuus, kalakantojen uhanalaisuus ja alkuperäisyys, kustannus-hyötysuhde sekä kohteet, joissa voidaan edetä velvoitteiden ajanmukaistamisen ja toimeenpanon kautta.**
- » Osallistujat nostivat esiin myös muita seikkoja, jotka eivät olleet suoraan mielletävissä kriteereiksi, mutta jotka koettiin tärkeiksi
 - Tällaisia ovat esimerkiksi kriteeristön joustavuus, dynaamisuus ja seuranta, toimenpiteiden priorisointi ja niiden keskinäinen vertaileminen ja toimivimpien ratkaisujen löytäminen.

Tärkeimmät kriteerit?

Kriteeri	Esiintymismäärä vastauksissa (noin)	Prosenttiosuus vastauksista, joissa esiintyi
Ekologinen potentiaali/vaikuttavuus	30	68 %
Uhanalaisuus/alkuperäisyys (kanta tai populaatio)	13	30 %
Kohteet, joissa voidaan edetä velvoitteiden ajanmukaistamisen ja toimeenpanon kautta	13	30 %
Kustannustehokkuus / kustannus-hyöty / panos-tuotos	10	23 %
Toteutettavuus ja realismi (aikataulu, resurssit, tekninen)	9	21 %
Luontotyypit ja laajempi monimuotoisuus (ekosysteemi, muut lajit)	8	18 %
Helpot kohteet / "matalalla roikkuvat hedelmät"	6	14 %
Sosioekonomiset tekijät, alueellinen aktiivisuus ja kohteen muut mahdolliset käyttömuodot	4	9 %

- » Vastausten perusteella osallistujat haluavat ensisijaisesti kohdentaa toimia sinne, missä ekologinen hyöty ja vaikuttavuus on suurin. Tärkeäksi nähtiin myös toimien kohdistaminen uhanalaisiin (ja erityisesti alkuperäisiin) kalakantoihin ja sellaisiin kohteisiin, joissa voidaan edetä velvoitteiden ajanmukaistamisen ja toimeenpanon kautta.

Tulisiko strategian sisältää kärkikohdelistaus priorisointikriteeristön lisäksi?

Kärkikohdelistauksen käyttäminen osana strategiaa jakaa sidosryhmien mielipiteitä, ja sitä pidettiin toimenpiteiden edistämisen osalta sekä hyvänä että mahdollisesti rajoittavana tekijänä. Yleisesti listauksen käyttö koettiin enemmän positiivisena asiana. Keskustelussa toistui mm seuraavat näkemykset:

- » Lista on tuonut **selkänöjaa, vauhtia ja positiivista huomiota** toimenpiteiden edistämiseen ja sen nähtiin auttaneen myös rahoituksen keräämisessä.
- » Samalla korostui, että listan pitää olla **ei-poissulkeva**: myös listan ulkopuoliset kohteet voivat edetä (kuten tähänkin asti).
- » Liian sitova lista nähtiin etenkin viranomaisnäkökulmasta ongelmalliseksi (resurssien käyttö, joustamattomuus).
- » Moni painotti, että listan tulisi olla **päivittyvä ja dynaaminen**, koska olosuhteet ja prioriteetit muuttuvat.
- » Esitettiin myös vaihtoehtoja: suppeampi lista "lyhyellä aikavälillä toteutettavista"
- » Jos kärkikohdelista tulee, sen kohteiden ei tule olla listassa tärkeysjärjestyksessä, vaan samanarvoisina. Lista tulee laatia avoimesti ja samoin kriteerein kuin muu priorisointi, ja sen tulisi perustua asiantuntija-arvioihin.

Mitä etuja ja haasteita on strategiassa valmiiksi priorisoidulla kohdelistalla?

» Etuja:

- Konkretisoi strategiaa ja tuo **systemaattisuutta** toimeenpanoon.
- Helpottaa **rahoituksen kohdentamista** ja voi myös houkutella yksityistä rahoitusta ja edistää kuntien sitoutumista.
- Voi helpottaa **viranomaispäätöksiä** ja parantaa seurattavuutta (mitä on edistetty).
- Mahdollinen hyöty esimerkiksi EU:n rahoituksen saamiseksi laajemmille hankekokonaisuuksille.

• Haasteita:

- **Läpinäkyvyyden ja vaikuttavuusnäytön puute** aiemmassa listassa herätti kritiikkiä → uuden listan pohjaksi vaadittiin analyysi siitä, mikä on toiminut ja mikä ei.
- Riski **lukkiutumisesta**: lista voi sivuuttaa pienet/nopeat mahdollisuudet ja uudet avaukset.
- Toteutuksen realiteetit (lupa, rahoitus, paikallisaktiivisuus) voivat luoda “ideaali vs todellisuus” - ristiriidan.
- **Konfliktiriski**: kohteen nimeäminen (varsinkin tärkeysjärjestyksessä) voi herättää monenlaisia reaktioita
- Lista vanhenee, koska **prioriteetit muuttuvat** jokaisen toimenpiteen myötä → päivitysmekanismi välttämätön.
- Tulisi määrittää, onko listalla vesistökokonaisuuksia, vesistöjen sisällä olevia yksittäisiä kohteita vai molempia.

**Iltapäivä:
Toimenpiteiden suunnittelu
vesistön lähtökohdat
huomioiden**

Ryhmäkeskustelut

Alustusten kuulemisen jälkeen osallistujat jaettiin kuuteen pienryhmään. Osallistujat käsittelivät ennalta annettuja kysymyksiä, ja kullekin ryhmälle osoitettu kirjuri kirjasi keskustelun screen.io-alustalle. Keskustelun jälkeen kunkin ryhmän kirjuri esitteli ryhmässä käydyn keskustelun keskeiset nostot.

Ryhmissä käsiteltiin seuraavia kysymyksiä:

- » Millaisia ajatuksia osallistujissa herättää se, että lähtökohdiltaan erilaisissa vesistöissä edettäisiin erilaisin toimenpitein vaelluskalakantojen palauttamisessa:
 - Millaisia kokemuksia tai ajatuksia liittyy vesistökohtaiseen lähestymistapaan?
 - Mikä tässä lähestymistavassa tuntuu lupaavalta?
 - Mikä puolestaan herättää epäilyksiä?
 - Miten hyväksyttävä vesistökohtainen lähestymistapa on?
 - Miten erilaisten vesistöjen huomioimista voisi kehittää jatkossa?

Seuraavilla sivuilla on esitetty koosteet pienryhmien keskusteluista.

Havainnot

- Vesistökohtainen lähestymistapa koetaan **itsestään selväksi**: vesistöt (ja saman vesistön eri osat) ovat erilaisia → “one size fits all” ei toimi.
- **Tavoite edellä** -ajattelu korostuu: ensin tavoite (mitä ja kuinka paljon halutaan saavuttaa), sitten toimenpiteet.
- Toimenpiteiden vaikutus riippuu vahvasti **poikastuotantopotentiaalista**, alasvaelluksen tappioista, vedenlaadusta/kuormituksesta, virtaamista sekä esteiden ketjusta.
- Käytössä on jo **laaja toimenpidekirjo** (purku, ohitusuoma, ylisiirto, kompensatio jne.)
- Eteneminen on usein käytännössä **resurssi- ja organisaatiolähtöistä**: viranomaiskapasiteetti ja paikallinen aktiivisuus vaikuttavat siihen, mitä hankkeita syntyy ja etenee.
- Vesienhoidon ja kalavelvoitteiden yhteensovittaminen on keskeinen rajapinta; yhteistyö toimii **joillain alueilla hyvin, joillain heikommin**.
- Isoissa rakennetuissa joissa korostuvat **vaihteellisuus ja pitkäjänteisyys** sekä tarve “kokonaisuudelle” (yksi ratkaisu ei riitä).
- Paikallisten osallistuminen on tärkeää, mutta hanketoimijoita on eri alueilla eri tavoin käytettävissä.
- » **Asiantuntijapohja** (tieto, perustelut, seuranta) nähtiin välttämättömänä.

Huolet

- » **Resurssit ja vastuut:** kattavat katselmukset/suunnitelmat vaativat tekijän, rahoituksen ja aikaa (“kuka tekee?”).
- » **Turhan työn riski:** jos tiedetään, ettei jokin vaihtoehto ole mahdollinen (esim. purku), pitäisikö sitä silti selvittää aina uudestaan?
- » **Mittakaava ja rajaus:** mikä on oikea tarkastelutaso (valuma-alue, reitti, osa-alue)? Isoissa vesistöissä kokonaisuuden hallinta on raskasta.
- » **Ratkaisujen toimivuus:** teknisten kalateiden toimivuus ja virtaamavaatimukset mietityttävät; luonnonmukaisten uomien toteutushaasteet voimalaitosympäristöissä; ylisiirtoihin liitettiin kalojen stressi-/tautihuolia.
- » **Koordinoinnin puute/poukkoilu:** riski, että samalla vesistöllä tehdään toisistaan irrallisia hankkeita ilman yhteistä logiikkaa.
- » **Hyväksyttävyyys ja kompensatiot:** maanomistuksen pirstaleisuus, yksittäiset vastustajat, sekä tarve korvata mahdollisia menetyksiä.
- » **“Tuomittujen vesistöjen” riski:** pelko, että vesivoimavaltaiset joet leimataan “toivottomiksi”, mikä heikentää tahtotilaa ja hyväksyttävyyttä.
- » Paikoin jo tehtyjä suunnitelmia kohteille ja vesistöille tulee **tarkastella uudelleen** niin, että tulee valittua paras mahdollinen toimenpide (tieto ja menetelmät kehittyneet).

Ydinkysymykset

- » **Mikä on tavoite?** Lajit, määrät, elinkierron laajuus, aikajänne; riittääkö alaosan luontainen lisääntyminen vai tavoitellaanko laajaa jatkumoa?
- » **Mikä on oikea mittakaava?** Vesistö vs. valuma-alue vs. reitti vs. osa-alue; miten rajausta tehdään eri tilanteissa? Saman vesistön sisällä sen eri osissa tavoitteet ja niiden saavutettavaksi tarvittavat toimenpiteet voivat erota toisistaan.
- » **Miten valitaan toimenpide?** Purku/ohitusuoma/tekeminen kalatie/ylisiirto/virtaamamuutokset/nollavaihtoehto – millä perusteella ja millä “minimitoimivuudella”?
- » **Miten sovitaan yhteen vesienhoito, kalavelvoitteet ja ennallistaminen?** Mitä kuuluu minne, kuka johtaa, miten yhteistyö varmistetaan?
- » Miten varmistetaan **rakenteen toimivuus** ja **vältetään huonot ratkaistut?**
- » **Kuka tekee vesistökohtaisen katselmuksen ja suunnitelman, millä resursseilla, ja millä päivityssyklillä?**
- » **Miten hyväksyttävyyden rakennetaan?** Kuka pitää sitouttaa, miten kompensoidaan, mikä on “riittävä konsensus”?

Ratkaisuvaihtoehdot

- » **Vesistökohtaiset neuvottelukunnat ja vesistövisiot:** Laaja aluetoimijaverkosto
- » **Valtion** vahva rooli; jatkuvuus suunnittelussa.
- » **Käytettävissä olevien vaihtoehtojen vertailu** kaikissa kohteissa: padon purku, luonnonmukainen ohitusuoma, tekninen kalatie, ylisiirto, nollavaihtoehto → valitaan vaihtoehdoista se toimivin.
- » **Tavoiteasetannan täsmentäminen:** mitattavat tavoitteet (lajit/määrät/kokojakauma), sekä kalatien/ratkaisun **laatuvaatimus** (ekologinen jatkumo, toimivuus).
- » **Vaiheittainen ja adaptiivinen toteutus:** kokeilut (esim. virtaamat), oppiminen, päivitykset; tarvittaessa arvioitava uudelleen myös aiemmin toteutetut ratkaisut päivitettyjen tavoitteiden valossa. Erityishuomio alimpiin esteisiin ja ratkaisujen toimivuuden varmistamiseen.
- » **Toimenpidekokonaisuuksien** esimerkit strategiassa erilaisiin tilanteisiin (rakennetut isot joet vs pienet kohteet; alasvaellus vs poikastuotanto vs kuormitus).
- » **Selkeä työnjako ja synergiaprosessi** vesienhoidon ja kalanviranomaisen kesken (yhteiset pelisäännöt, tiedonvaihto, koordinaatio).
- » **Parempi tiedon tuotanto ja jakaminen:** pohjatiedot, raportointi, tutkimuslaitosten rooli; tiedon liikkuminen sekä horisontaalisesti että vertikaalisesti.
- » **Rahoitusinstrumentit** erityisesti patojen purkuun ja laajoihin vesistökohtaisiin kokonaisuuksiin; kompensaatiomallit maanomistajille tarvittaessa.

4. Johtopäätökset

Keskusteluissa eniten toistuneet teemat

Ekologinen perusta: potentiaali, uhanalaisuus ja monimuotoisuus.

Painotettiin ajatusta siitä, että priorisoinnin pitäisi nojata ekologiseen vaikuttavuuteen: poikastuotantopotentiaaliin, uhanalaisten kantojen elinkierron turvaamiseen sekä laajempaan virtavesiekosysteemin/luontotyyppien monimuotoisuuteen (ei vain jalokalalajit).

Kustannus–vaikuttavuus ja “matalalla roikkuvat hedelmät”

Keskusteluissa toistui tarve verrata hyötyjä ja kustannuksia (kustannus-hyötysuhde) sekä edetä kohteissa, joissa yksinkertaisilla ja toimiviksi todetuilla toimenpiteillä saadaan mitattavia tuloksia (esim. käytöstä poistuneet esteet, kohteet joissa yhden esteen takana laajat lisääntymisalueet, kohteet joissa kalakannan palauttamiseen vaikuttavat taustatekijät kunnossa).

Velvoitteet, luvitus ja “kuka maksaa” (velvoittavuus vs vapaaehtoisuus)

Toistuva teema on kalatalousvelvoitteiden/lupien rooli sekä se, missä on perusteellista edetä kalatalousvelvoitteiden toimeenpanon ja päivittämisen kautta uudistuksilla (aiheuttaja maksaa-periaatteen toteuttaminen) ja missä vapaaehtoisilla hankkeilla.

Kärkikohdelistaus vs. pelkkä kriteeristö (joustavuus, läpinäkyvyys, rahoitus/ohjausvaikutus)

Kärkikohdelistaukseen sisältyy sekä etuja että mahdollisia haittoja; se koetaan hyödylliseksi selkänäjana ja rahoituksen kohdentamisessa, mutta sen pelätään myös lukitsevan tekemistä ja jättävän hyviä kohteita ulkopuolelle – siksi korostuu tarve päivittää listaa sekä se, ettei lista ole poissulkeva tai jäykkä.

Vesistökohtainen lähestymistapa.

Tavoitteet ja toimenpiteet asetetaan vesistön lähtökohdat huomioiden. Toistuva ajatus “tavoite edellä”: ensin määritellään, mitä halutaan ja voidaan saavuttaa, ja sen jälkeen valitaan kohdekohtaisesti toimivin toimenpideyhdistelmä. Tärkeää on myös vaiheittainen eteneminen, mikä mahdollistaa opitun hyödyntämisen sekä tavoitteen ja aikataulun tarkistamisen prosessin aikana.

Fasilitaattorin huomioita tilaisuudesta

- » Ryhmäkeskusteluissa säilyi hyvä henki, vaikka aihe sisältää mahdollisuuden ristiriitoihin ja erimielisyyksiin. Keskusteluissa ilmeni kyllä eriäviä mielipiteitä osallistujien välillä, mutta niistä ei ryhdytty väittelemään.
- » Keskustelut rönsyilivät osin koskemaan myös strategiaan liittyviä mutta päivän aiheen ulkopuolisia asioita, sekä strategian merkitystä laajemminkin → Kalatiestrategia puhuttaa paljon ja se nähdään merkityksellisenä.
- » Tilaisuuden jälkeen jätettiin kommentteja ja pohdintoja screen.io-alustan *Sana on vapaa* –osiossa.
- » Tilaisuuden loppuksi kiiteltiin tapahtumaa ja sen tuomaa mahdollisuutta yhteiselle pohdinnalle: läsnätilaisuus ja kasvokkain keskusteleminen nähdään arvokkaana.

Palautetta tilaisuudesta ja ajatuksia strategian päivityksestä

"Tällaiset laajat päivät hyödyksi, koska erilaisia tahoja edustavat pääsevät tapaamaan ja keskustelemaan"

"Tällä alalla ollaan edistytty huimasti 2000-luvun aikana. Vaikka työtä virtavesien varsilla yhä paljon, niin suunta oikea!"

" Lähtökohdat ei ole muuttuneet: Edellisessä strategiassa on hyvät elementit."

"Strategian on tuonut tehoa suojelutoimiin."

Oli ilo!

mdi.fi

@MDIfriends

Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI

MDI

Part of FCG.